

Alleenstaande ouders of samenwonende ouders: wie maken het kind gelukkiger?

Een kwantitatief onderzoek naar de invloed van de woonsituatie van het kind op de tevredenheid over het leven

S.J.M. Kleinheerenbrink

s3822311

S.J.M.Kleinheerenbrink@student.rug.nl

Academisch Opleiding Leraar Basisonderwijs

Leerjaar 4

Begeleider: W.J. Post

Abstract

Relatively fewer children grow up in an intact family. However, the literature shows that a changing family composition causes problems. The social-emotional development of the child may play a moderating role in the problems that the child experiences. For example, age and gender could have an influence. In 2018, the Ombudsman for Children made contact with children in the Netherlands, in order to map the quality of their lives. Children could also rate life satisfaction. The aim of this study is to make a statement about whether or not it makes a difference to the child's satisfaction if the child lives with both parents or not. The role of gender and age has also been investigated. The results indicate that children who live with both parents are more satisfied with life than children who do not live with both parents. Younger children appear to be more satisfied than older children. No difference was found in satisfaction between boys and girls.

Inleiding

Jongeren lijken vandaag de dag minder tevreden te zijn over het leven. Tussen 2015 en 2018 steeg het aantal jongeren met jeugdhulp volgens cijfers van het CBS (2021) van 8,5% naar 9,7%. Jeugdhulp is bestemd voor jongeren tot 18 jaar oud, maar in uitzonderlijke gevallen kan deze hulp worden ingezet tot en met 22 jaar oud. Als de groep 18 tot en met 22 jaar buiten beschouwing wordt gelaten, dan ontving 11,7% van de jongeren jeugdhulp in deze periode (CBS, 2018). Tegelijkertijd laat dit rapport zien dat het aantal jeugdhulptrajecten in 2018 met meer dan 25% steeg, waarvan er meer zijn begonnen dan er zijn beëindigd. De druk op de jeugdzorg neemt daarmee toe. Een organisatie die onderzoek naar de kwaliteit van het leven van kinderen, is de Kinderombudsman. Kinderen geven in hun onderzoek aan de hand van een vragenlijst hun mening over de kwaliteit van diens leven. Ook geven ze hun leven een tevredenheidscijfer. Het rapport 'Als je het ons vraagt' uit 2016 gaf weer dat 1 op de 10 jongeren diens leven in 2016 een onvoldoende gaf. Het rapport (2016) laat tevens zien dat het percentuele aantal kinderen dat in een intact gezin woont, daalde. Mogelijk bestaat er een verband tussen de woonsituatie van het kind en de mate van tevredenheid. Kinderen zouden minder tevreden kunnen zijn, doordat er steeds minder intacte gezinnen bestaan. Met een toenemende druk op de jeugdzorg, en om te voorkomen dat deze druk alsmaar verder toeneemt, is het goed om te achterhalen of woonsituatie al dan niet een verklarende variabelen voor de mate van tevredenheid is.

Onder tevredenheid verstaat men de mate van blijdschap in het leven. Het geeft aan hoe in welke mate er tegemoet is gekomen aan de behoeften van het kind (Siegler, 2017). Mensen die tevreden zijn over het leven, ervaren over het algemeen minder problemen en leven langer (Bamford & Lagattuta, 2012). De blijdschap die een kind ervaart, staat in verband met meerdere domeinen zoals zowel mentale- als fysieke gezondheid, woonsituatie en het gezinsleven (Michalos, 1983). De woonsituatie vertelt door wie het kind wordt opgevoed (Siegler, 2017). Deze woonsituatie kan veranderen, zodra het kind een ouder verliest of wanneer de ouders in scheiding gaan. Ook zou het kind vanwege problemen thuis zelf uit huis worden gezet. Zo kan het kind bij beide ouders wonen, bij alleen de vader, de moeder of in een pleeggezin of een instelling wonen. Ook zouden er stiefouders in hetzelfde huis kunnen wonen. In 2017 woonde 16% van de 3,4 miljoen minderjarige kinderen in een complexe gezinssamenstelling, een verhoging van 6% vergeleken met 20 jaar terug. Er wordt van een complexe gezinssamenstelling gesproken als kinderen opgroeien met één of twee stiefouders, stiefbroers of -zussen of halfbroers of -zussen (CBS, 2022). Kinderen met gescheiden ouders of problemen thuis, gaven in het rapport van 2016 aan minder tevreden te zijn over het leven dan kinderen die in een intact gezin wonen.

In de literatuur worden enkele manieren beschreven waarop de woonsituatie invloed kan uitoefenen op de tevredenheid van het kind. Er blijken significante verschillen te bestaan tussen kinderen die in een intact gezin wonen en kinderen die bij één of geen ouder thuis wonen. Al in 1998 kwamen Hetherington en collega's met een transactiemodel (1998), dat liet zien dat een verschuivende

gezinssamenstelling invloed kan uitoefenen op het welzijn van het kind in de vorm van stress. Onderzoeken (Berg, Kalmijn, & Leopold, 2018; Hetherington, Bridges, & Insabella, 1998; Joshi, Paci, & Waldfogel, 1999) laten zien dat de stress onder andere wordt veroorzaakt door de financiële problemen, waar alleenstaande ouders vaker tegenaan lopen dan samenwonende ouders. Sutherland, Altenhofen en Biringen (2012) en Shriner (2007) verklaren dat de stress leidt tot een meer prikkelbare, minder warme opvoeding, met minder emotionele verbondenheid tussen het kind en de opvoeder. Echter, de kwaliteit en kwantiteit van de ouder-kindrelatie wordt in onderzoeken van Shriner (2007) en Stoll et al. (2005) als belangrijke factor gezien voor tevredenheid. De kwaliteit en kwantiteit van deze relatie kan volgens Hawthorne and Lennings (2008) bepalend zijn voor de hoeveelheid gezag dat de ouder heeft. Onder gezag verstaat men de controle over opvoedingskwesties (Braver & Griffin, 2000). Ouderlijk gezag lijkt een positief verband te hebben met tevredenheid, en is volgens Cavanagh, Schiller en Rieggle-Crumb (2006) en Fomby en Sennott (2013) dan ook een belangrijke voorspeller voor tevredenheid. Lazar, Guttmann en Abas (2009) concluderen dat getrouwde moeders meer gezag gebruiken dan gescheiden moeders.

Ouders kunnen alleenstaand zijn door echtscheidingen, maar ook door het overlijden van een partner. Het kan voorkomen dat er een nieuwe partner van een ouder bij het kind in huis komen wonen, in de vorm van een stiefouder. De ouder-kindrelatie tussen kinderen en stiefouders lijken echter moeizamer te verlopen dan relaties tussen het kind en de biologische ouder. Vooral meisjes lijken eerder problemen te krijgen met de stiefvader. Tevens lijken de conflicten tussen stiefvaders en stiefkinderen groter te zijn dan de conflicten tussen kinderen en biologische ouders (Hakvoort, Bos, Balen, & Hermanns, 2011). Kinderen met stiefvaders hebben dan ook vaker last van depressies of gedragsproblemen dan kinderen in intacte families (Hetherington & Stanley-Hagan, 2002) en zouden daardoor minder tevreden zijn dan kinderen uit intacte gezinnen.

Ook de sociaal-emotionele gezondheid van het kind lijkt zeer bepalend te zijn voor de mate van tevredenheid van het kind (Fléche, Lekfuangfu, & Clark, 2019; Sklad, Diekstra, Ritter, Ben, & Gravesteyn, 2012). De sociaal-emotionele ontwikkeling wordt gedefinieerd als het proces waarbij we leren onze emoties te begrijpen en te reguleren, te zorgen voor anderen, ons goed te gedragen, negatief gedrag te vermijden en positieve relaties te ontwikkelen (Durlak et al, 2015). Het is een proces, wat inhoudt dat het zich door de jaren heen ontwikkelt. Oudere kinderen zijn over het algemeen verder in de sociaal-emotionele ontwikkeling dan jongere kinderen. Zo stellen Bamford & Lagattuta (2012) dat kinderen vanaf 13 jaar oud begrijpen dat je gemengde gevoelens over jezelf kunt hebben. Tevens is dat volgens Widen & Russell (2013) de leeftijd waarop kinderen meer gaan letten op de negatieve gedragingen van mensen om hen heen. Na verloop van tijd leren kinderen dat emoties reguleerbaar zijn en dat positiviteit leidt tot blijdschap en negativiteit tot verdriet (Bamford & Lagattuta, 2012; Sayfan & Lagattuta, 2009). Van der Ploeg (2019) benadrukt dat jongere kinderen afhankelijker zijn van interactie in het gezin dan oudere kinderen, bij wie relaties buiten het gezin belangrijker worden. Ook speelt het

geslacht een rol in de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Het onderzoek van Anne et al. (2012) toont aan dat de sociaal-emotionele ontwikkeling van meisjes sneller verloopt dan die van jongens. Van Dorsselaer et al. (2010) en De Looze et al. (2014) concluderen tevens dat meisjes over het algemeen minder gelukkig zijn dan jongens. Zij wijten dit verschil aan de mate van vertrouwen dat meisjes in hun lichaam hebben. Meisjes maken zich volgens hen drukker over hetgeen anderen over het uiterlijk zeggen dan jongens. Dit verschil ontwikkelt zich naarmate de leeftijd vordert. Ouders hebben invloed op de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. De ouder-kind relatie beïnvloedt de zelfverzekerdheid van het kind (Dunsmore & Halberstadt, 1997). Wanneer ouders veel negatieve emoties vertonen, ervaren kinderen minder sociale competentie en vertonen meer negatieve emoties, waaronder angsten en depressies (Martini, 2011; Stocker, Richmond, Rhoades, & Kiang, 2007). Kinderen met gescheiden ouders zijn in hun leven met meer negatieve emoties in aanraking geweest dan kinderen in intacte gezinnen (Altenhofen, Sutherland, & Biringen, 2010). Een breder literatuuronderzoek van Raley en Sweeney (2020) bevestigt dit en heeft een sterk effect gemeten voor de invloed van een echtscheiding op de tevredenheid van het kind.

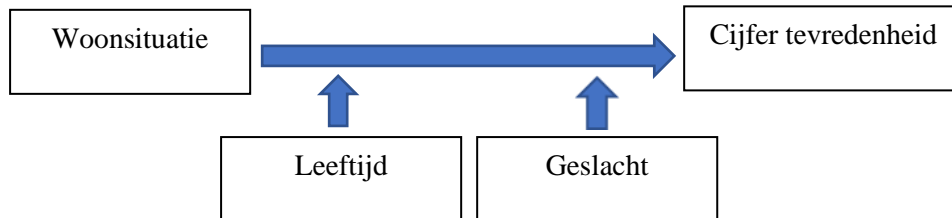
Het doel van dit onderzoek is om te achterhalen in hoeverre de het aantal ouders waar het kind mee samenwoont, een goede verklaarder is voor het cijfer wat de kinderen van 8 tot en met 18 jaar oud hun leven geven. Hierbij wordt onderzocht of er verschil in tevredenheid bestaat voor zowel leeftijd als geslacht. Hoewel de literatuur significante verschillen aantoont voor intacte gezinnen en veranderde gezinnen op tevredenheid, is het echter nog niet bekend of bovenstaande bevindingen ook gelden voor jongeren van 8 tot 18 jaar oud. Om deze kennis te vergaren, wordt er getracht uitspraak te doen over de volgende onderzoeksvraag:

In hoeverre kan de tevredenheid van kinderen van 8 tot en met 18 jaar oud worden verklaard door het aantal ouders waar het kind mee leeft, en bestaat hiervoor een verschil in leeftijd en geslacht?

Verwacht wordt dat kinderen die met beide ouders wonen een hoger cijfer scoren op tevredenheid dan kinderen voor wie dit niet het geval is. Voor de moderatoren geldt de verwachting dat oudere kinderen lager scoren op tevredenheid dan jongere kinderen en dat meisjes lager scoren op tevredenheid dan jongens.

Figuur 1

Conceptueel model van het verwachte verband tussen de afhankelijke en onafhankelijke variabele en de bijbehorende interacties

Methode

Design

Dit onderzoek betreft een observationeel, crosssectioneel, kwantitatief onderzoek, met als doel te toetsen of de woonsituatie samenhangt met de mate van tevredenheid. Er wordt voor dit onderzoek gebruik gemaakt van reeds verzamelde data. Deze data zijn voortgekomen uit de Kinderrechtentour van 2018. De bestaande data liggen mede wegens privacyoverwegingen opgeslagen op een beveiligde Y-schrijf van de universiteit.

Participanten

Met de resultaten uit dit onderzoek wordt getracht uitspraak te doen over kinderen van 8 tot en met 18 jaar oud, met een vaste woonplaats in Nederland. Hiervoor is onderzoek een selecte steekproef getrokken, bestaande uit 1705 kinderen. De onderzoekspopulatie betreft kinderen die een computer, laptop of een ander device tot hun beschikking hebben, die welwillend zijn om aan dit onderzoek mee te doen en die de Nederlandse taal beheersen. De inclusiecriteria voor de onderzoekspopulatie zijn dat het kind 8 tot en met 18 oud moet zijn en over een vaste woonplaats moet beschikken. Daarnaast moet het kind zowel de vragen voor geslacht, leeftijd als woonsituatie volledig hebben ingevuld, op zodanige wijze dat er geen onduidelijkheden bestaat over de implementatie van de responsen.. De 1705 kinderen die de online vragenlijst hebben ingevuld, worden hierdoor niet allemaal als bruikbaar beschouwd. Als exclusiecriteria gelden dat het kind geen vaste verblijfplaats in Nederland heeft (in een azc of gezinslocatie woont), onduidelijke responsen heeft gegeven of onvolledige invulling van de vragen voor geslacht, leeftijd en woonsituatie.

Variabelen en instrumenten

Respondenten die bij woonsituatie 'anders' (2,4%) of 'in een azc of gezinslocatie' (0,2%) hebben ingevuld, vallen onder de exclusiecriteria. De groep 'anders' betreft maar een zeer klein deel

van de steekproef en bevat deels onduidelijke responsen. Azc-kinderen zijn niet interessant voor dit onderzoek omdat dit onderzoek uitspraak doet over kinderen met een vaste verblijfplaats in Nederland.

Voor de afhankelijke variabele tevredenheid kon er het cijfer 1 – 10 worden gescoord. Met het cijfer gaven de kinderen aan hoe tevreden ze over het leven zijn, als ze het vergelijken met het mooiste leven dat ze zich voor kunnen stellen. Hoe hoger het cijfer, des te tevredener het kind. Deze schaal is voor Nederlandse kinderen herkenbaar, omdat deze schaal ook in het Nederlandse basisonderwijs wordt gehanteerd.

Omdat er weinig kinderen in een pleeggezin (n=19) of instelling (n=20) wonen, en om de power van het onderzoek te vergroten, zijn kinderen die wonen in een pleeggezin en kinderen die wonen in een instelling samengevoegd tot één categorie (n=39). Het totaal aantal categorieën voor de variabele woonsituatie komt hierdoor op 5. Voor dit onderzoek kan de woonsituatie daardoor bestaan uit: wonend bij beide ouders, wonend bij moeder (en partner), wonend bij vader (en partner), wisselend bij vader en moeder en wonend in een instelling of een pleeggezin. Van de meegenomen data woont het merendeel van de kinderen nog bij beide ouders thuis (n=1248). Omdat de afhankelijke variabele woonsituatie als categorische variabele geldt, is deze omgezet naar dummyvariabelen voor wonend bij de vader (en partner), de moeder (en partner), wisselend bij beide ouders en in een pleeggezin of instelling.

Ook is met de vragenlijst informatie omtrent persoonlijke en demografische karaktereigenschappen van de kinderen verzameld, zoals geslacht en leeftijd. Er wordt voor deze variabele onderscheid gemaakt tussen jongen (1) en meisje (2). Ook leeftijd is een categoriale variabele die onderscheid maakt tussen 8 tot en met 12 jarige kinderen (1) en 13 tot en met 18 jarige kinderen (2).

Data-analyse

De data zijn geobserveerd aan de hand van het programma SPSS (versie 26). Eerst is er een beschrijvende statistiek uitgevoerd. Om de afhankelijke variabele cijfer tevredenheid en de verdeling hiervan per woonsituatie, leeftijdscategorie en geslacht te beschrijven zijn boxplots gemaakt. De resultaten zijn weergegeven als gemiddelden, standaarddeviaties, de maximum- en minimumscores en de range.

De toetsende statistiek volgde, met een bijbehorend significantieniveau van 0.05. De bivariate correlaties tussen alle onafhankelijke variabelen (woonsituatie, leeftijd en geslacht) en de tevredenheid zijn getoetst. Hiervoor zijn bivariate toetsen uitgevoerd, waarbij de Pearson correlatie als uitgangspunt is genomen. Daarna is een meervoudige regressieanalyse uitgevoerd met cijfer tevredenheid als afhankelijke variabele en de dummyvariabelen voor woonsituatie als onafhankelijke variabelen. In het volgende model zijn de moderatoren geslacht en leeftijd toegevoegd. In het laatste model zijn de interactietermen van de significante moderatoren toegevoegd, waarbij er is gekeken of de voorspellende waarde van de woonsituaties verschilt voor jongens, meisjes, jonge kinderen en oudere kinderen.

Wanneer een moderator niet-significant bleek, zijn de interactietermen ook niet meegenomen in het model.

In de groep kinderen van 12 tot en met 18 jaar oud, bevinden zich respondenten die als ‘missing’ zijn gemarkeerd. Voor deze groep kinderen is gekeken of diens eigenschappen overeenkwamen met de groep niet-missende kinderen. Hiervoor zijn voor beide groepen de beschrijvende statistieken voor alle variabelen met elkaar vergeleken. Als de eigenschappen van beide groepen niet met elkaar verschilden, zijn de missende respondenten uit het onderzoek weggelaten. Respondenten die bij geslacht ‘anders’ invulden zijn verwijderd vanwege de kleine groep waaruit het bestaat. Hierdoor kan er geen betrouwbare uitspraak worden gedaan over deze groep.

Voor het uitvoeren van een lineaire regressieanalyse moest het uiteindelijke model voldoen aan de bijbehorende assumpties. Voor het uiteindelijke model is de assumptie van multicollineariteit gecheckt door te kijken naar de VIF-waarden van de onafhankelijke variabelen in het model. Hierbij is het criterium van Hair (2010) gehanteerd, die stelt dat VIF-waarden van 4 of hoger problematisch zijn. Voor de assumpties van homoscedasticiteit en normaliteit zijn de gestandaardiseerde residuen gecontroleerd voor het uiteindelijke model. Aan de hand van een residual plot is de assumptie van homoscedasticiteit gecheckt. Tot slot is voor het uiteindelijke model gecontroleerd of de verdeling van de gestandaardiseerde residuen voldeed aan de assumptie van normaliteit. Hiervoor is een P-P plot gebruikt. Eventuele uitbijters zijn in dit onderzoek meegenomen. Voor een uitbijter geldt dat van de waarde van de gestandaardiseerde residuen hoger is dan 2.5, of kleiner dan -2.5. Voor het uiteindelijke model wordt tevens wel gecontroleerd in hoeverre deze uitbijters effect hebben op de waarde van de coëfficiënten.

Een poweranalyse heeft de power van dit onderzoek aangeduid. Hierbij is vastgehouden aan het model van Cohen (1992). De power van dit onderzoek geeft de waarschijnlijkheid aan dat er een verklarend effect van het aantal ouders, leeftijd en geslacht voor de mate van tevredenheid wordt gevonden, welke ook daadwerkelijk bestaat. Volgens Cohen wordt de power bepaald door het aantal respondenten dat het onderzoek telt. Daarnaast is de power afhankelijk van het aantal onafhankelijke variabelen van het onderzoek. Er wordt voor dit onderzoek getracht een power van .80 te verkrijgen.

Procedure

Om zoveel mogelijk kinderen te bereiken, is er een online vragenlijst ingezet. De uitnodiging om deze vragenlijst in te vullen, is verspreid tussen 13 september 2018 en 3 november 2018. Hiervoor zijn sociale mediakanalen gebruikt, zoals Facebook, Twitter, Instagram. Daarnaast heeft de Kinderombudsman een bezoek gebracht aan scholen, welzijnsorganisaties voor gezinnen en kinderen. Tot slot is de vragenlijst via jongerenorganisaties en via de site van de Kinderombudsman verspreid. Voorafgaand aan het invullen van de vragenlijst, zijn de kinderen geïnformeerd over de doelen van de

monitor, gegevensopslag, zekerheid van antwoorden en het gebruik van de bevindingen voor wetenschappelijke doelen. Deelname was anoniem en men kon op ieder moment stoppen.

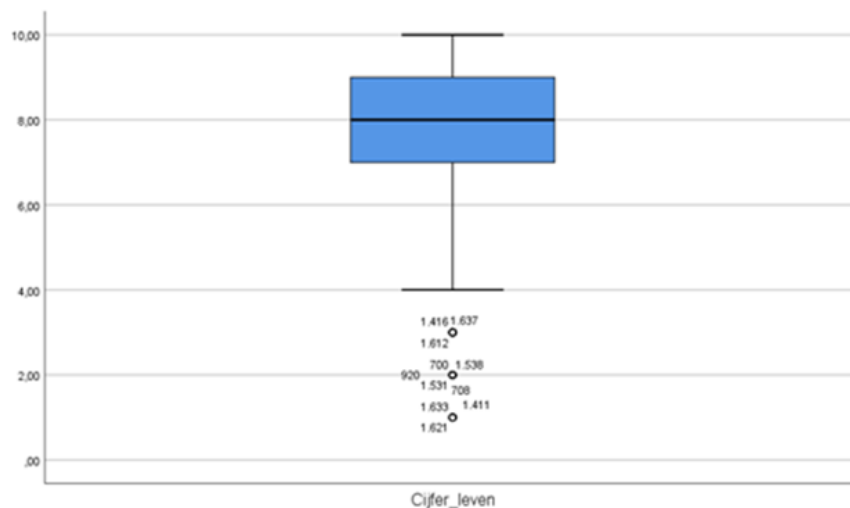
Resultaten

Van de missende personen gaf maar liefst 70,4% het leven een 9 of 10, tegenover 48,7% van de niet-missende respondenten. Daarnaast gaf 86,7% van de missende kinderen aan bij beide ouders te wonen, tegenover 76% van de niet-missende respondenten. Doordat de eigenschappen van missende respondenten verschillen met die van niet-missende respondenten, zijn ze meegenomen in dit onderzoek. 53 respondenten wonen in een AZC of 'anders' en 16 respondenten gaven aan een ander geslacht te zijn dan jongen of meisje. Uiteindelijk bestaat de steekproef uit 1636 kinderen tussen de 8 en 18 jaar oud. De steekproef bezit meer meisjes (n=922) dan jongens (n=714).

Te zien dat de verdeling voor het tevredenheidscijfer linksscheef is, wat wil zeggen dat een merendeel (74,6%) een tevredenheidscijfer van een 8 of hoger heeft gegeven (zie Figuur 2). Er bestaat een gemiddelde score van 8,2 op tevredenheid met een bijbehorende standaarddeviatie van 1,64. Ook zijn er meerdere outliers zichtbaar.

Figuur 2

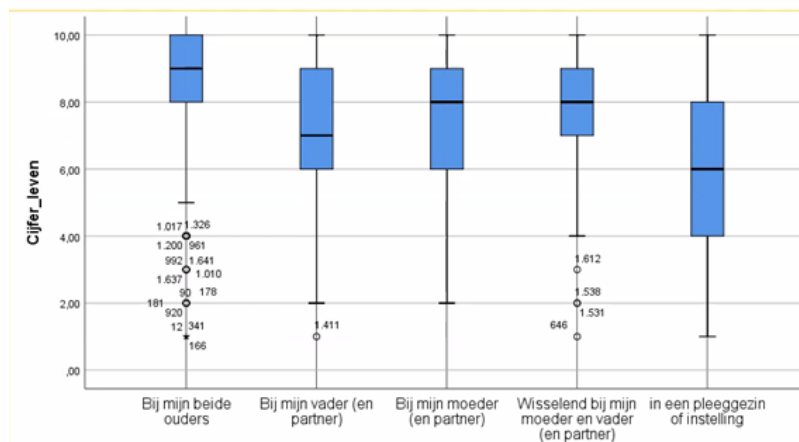
Boxplot voor de verdeling van de Tevredenheidscijfers

Driekwart van de kinderen van de steekproef woont bij beide ouders. Het aantal kinderen die aangeven alleen bij de moeder te wonen, is meer dan 4 keer zo groot als het aantal kinderen dat bij de vader wonen. Kijkend naar de moderators 'geslacht' en 'leeftijd', dan blijkt het aantal jongens en meisjes dat zich in de steekproef deelnamen met 714 (jongens) tegenover 922 (meisjes) van elkaar verschilt. Dat geldt ook voor de moderator 'leeftijd', waarbij ongeveer tweederde van de steekproef behoort tot de groep 8 tot en met 12 jaar oud en een derde bij de groep 13 tot en met 18 jaar oud.

Figuur 3

Boxplots voor de verdeling van de Tevredenheidscijfers, per verschillende Woonsituatie

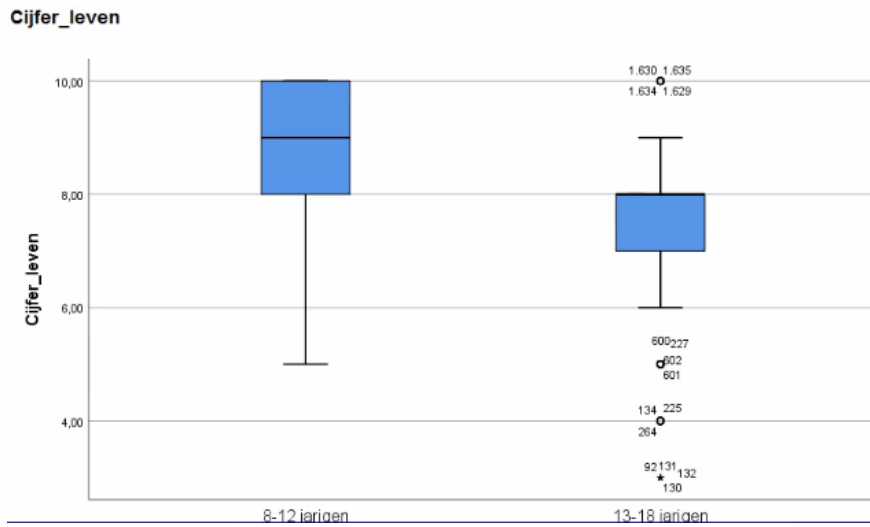

Bovenstaande Figuur geeft de spreiding van de tevredenheidscijfers weer, verdeeld over de verschillende woonsituaties. Kinderen, wonende bij beide ouders, scoren gemiddeld hoger dan andere respondenten. De mediaan voor beide ouders ligt met 9 hoger dan die van de rest. De mediaan van pleeggezin of instelling is met 6 het laagst. Er lijkt qua spreiding niet veel verschil tussen respondenten die bij de vader of moeder wonen, behalve dat de mediaan voor vader met 7 lager ligt dan die voor moeder (8). De standaarddeviatie voor de woonsituatie bij mijn moeder is het hoogst met een waarde van 2,79, tegenover 2,36 voor bij mijn vader. De standaarddeviaties bij beide ouders en wisselend bij mijn moeder en vader zijn met 1,48 en 1,69 relatief laag. De woonsituatie in een pleeggezin of instelling heeft een standaarddeviatie van 2,56. Hoewel de woonsituatie bij beide ouders de hoogste mediaan heeft, bezit de woonsituatie veel outliers. Deze waarden (variërend tussen 1,2,3 en 4) bevinden zich meer dan 1,5x van de kwartielafstand onder Q1 of boven Q3. Voor de woonsituatie bij mijn vader geldt dat een kind een tevredenheidscijfer van 1 heeft gegeven. De woonsituatie wisselend tussen mijn vader en moeder heeft vier uitbijters, variërend tussen de waarden 1, 2 en 3.

De leeftijdsgroepen verschillen qua verdeling van de tevredenheidscijfers. Bij jonge kinderen geeft verreweg het grootste deel het leven een 8 of hoger. Bij oudere kinderen wordt er op tevredenheid gemiddeld een stuk lager gescoord, met een mediaan van 8 en een maximum van 9. De verdelingen van de tevredenheidsscores voor beide geslachtsgroepen vertonen meer overeenkomsten. Echter, ook hier blijkt dat jongens gemiddeld tevredener zijn over het leven dan meisjes.

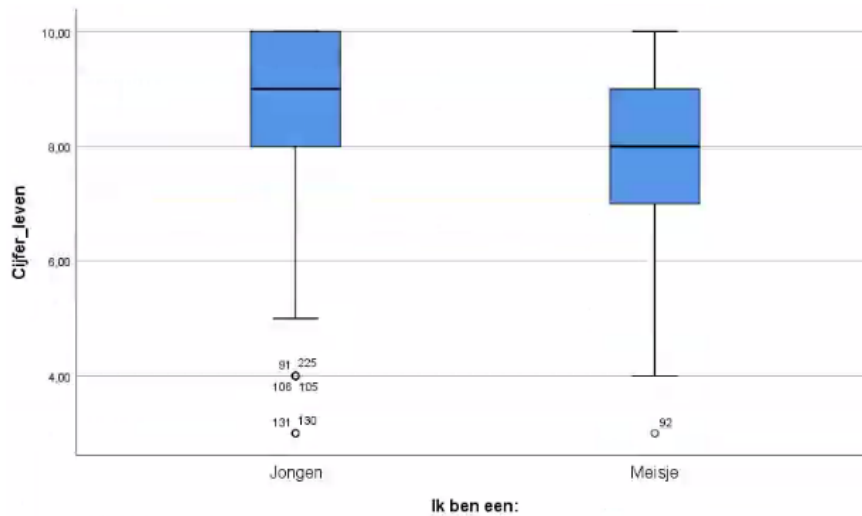
Figuur 4

Boxplots voor de verdeling van de Tevredenheidscijfers, verdeeld per leeftijdsgroep

Figuur 5

Boxplots voor de verdeling van de Tevredenheidscijfers, verdeeld per geslacht

Tabel 1 geeft de relaties weer tussen de afhankelijke en onafhankelijke variabelen. De correlaties zijn allen significant. De dummyvariabelen zijn, op kinderen die wisselend bij beide ouders wonen na, negatief gecorreleerd. Dit houdt in dat kinderen die bij vader, moeder of bij een pleeggezin of instelling wonen, gepaard gaan met minder hoge tevredenheidscijfers ten opzichte van kinderen die bij beide ouders wonen. Ook de moderatoren geslacht en leeftijd scoren negatief. De correlaties zijn met waarden tussen -.436 tot .034 medium sterk tot zwak te noemen, wat inhoudt dat de verbanden tussen de woonsituaties en de mate van tevredenheid niet heel sterk lijken te zijn.

Tabel 1

Bivariate relaties tussen de Onafhankelijke Variabelen en de Afhankelijke Variabele 'Cijfer Tevredenheid'

	<i>Pearson correlatie</i>	<i>p-waarde</i>
<i>Dummy_Vader</i>	-.099	<.001
<i>Dummy_Moeder</i>	-.134	<.001
<i>Dummy_Wisselend</i>	.034	.034
<i>Dummy_PleeggezinOfInstelling</i>	-.215	<.001
<i>Geslacht</i>	-.099	<.001
<i>Leeftijd</i>	-.436	<.001

In Model 1 zijn de hoofdeffecten getoetst, met tevredenheidscijfer als afhankelijke variabele en woonsituatie, geslacht en leeftijd als onafhankelijke variabelen. Dit model gaf een Adjusted R² van .236. De dummyvariabelen voor woonsituatie en de moderator leeftijd scoorden significant voor de mate van tevredenheid over het leven. Wanneer een kind niet bij beide ouders woont, hangt dit samen met een lagere score op tevredenheid. Oudere kinderen daarentegen, scoren lager dan jongere kinderen. Meisjes (gemiddelde = 8,07) scoorden dan wel lager op tevredenheid dan jongens (gemiddelde = 8,39), maar er is geen significant verschil gevonden tussen jongens en meisjes voor diens mate van tevredenheid ($t = -1.683$).

Model 2 betreft een model met de significante voorspellers leeftijd en woonsituatie. Daarbij is gekeken of de relaties tussen woonsituatie en tevredenheid verschillend zijn voor de leeftijdsgroepen. Dit model gaf een Adjusted R² van .234 en verklaart daarmee vrijwel evenveel variantie dan Model 1. Ook hier is te zien dat een kind die niet bij beide ouders woont lager scoort op de mate van tevredenheid over het leven dan een kind die nog wel bij beide ouders woont. Echter, de dummyvariabelen zijn geen significante voorspellers voor de mate van tevredenheid over het leven en voegen dus niks toe.

Tabel 2*Constanten, Betrouwbaarheidsintervallen en P-waarden van Model 1, 2 en 3*

	<i>Model 1</i>			<i>Model 2</i>			<i>Model 3</i>		
	B(se)	95%-BI	P-waarde	B(se)	95%-BI	P-waarde	B(se)	95%-BI	P-waarde
Intercept	10.373	10.082 , 10.664	<0.001	10.145	9.901 , 10.389	<0.001	10.204	9.990 , 10.417	<0.001
Dummy_Vader	-.900	-1.417 , -.383	.001	-1.109	-2.946 , .729	.237	-.951	-1.432 , -.397	.001
Dummy_Moeder	-.566	-.823 , -.308	<0.001	-.294	-1.121 , .532	.485	-.570	-.827 , -.312	<0.001
Dummy_Wisselend	-.345	-.574 , -.116	.003	-.176	-.867 , .515	.617	-.350	-.579 , -.121	.003
Dummy_Pleeggezin/instelling	-2.004	-2.467 , -1.541	<0.001	-1.139	-2.774 , .495	.172	-2.004	-2.467 , -1.541	<0.001
Leeftijd	-1.355	-1.507 , -1.203	<0.001	-1.327	-1.503 , -1.152	<0.001	-1.372	-1.523 , -1.221	<0.001
Geslacht	-.124	-.268 , .020	.092						
Interactie_Vader*Leeftijd				.109	-.968 , 1.186	.843			
Interactie_Moeder*Leeftijd				-.185	-.702 , .332	.483			
Interactie_Wisselend*Leeftijd				-.128	-.601 , .345	.596			
Interactie_Pleeggezin/instelling *Leeftijd				-.536	-1.497 , .426	.275			
Adjusted R²		.236			.234			.235	

In Model 3 zijn de niet-significante interactietermen verwijderd. Het uiteindelijke model bezit een Adjusted R^2 van .235 en verklaart daarmee vrijwel evenveel variantie dan de modellen 1 en 2. In dit model bevinden zich de onafhankelijke dummyvariabelen voor woonsituatie en de onafhankelijke variabele. Kinderen die niet bij beide ouders wonen, zijn minder tevreden dan kinderen die bij beide ouders wonen. Oudere kinderen scoren lager dan jongere kinderen. De p-waarden variëren van $<.001$ tot .003. Tevens bevindt het getal 0 zich niet in de betrouwbaarheidsintervallen voor kinderen die wonen bij de vader (-1.432; -.397), moeder (-.827; -.312), wisselend (-.579; -.121), in een pleeggezin (-2.467; -1.541) en voor het geslacht van het kind (-1.523; -1.221). Deze waarden laten zien dat alle variabelen in dit model significante voorspellers zijn voor de mate van tevredenheid over het leven.

Gezien het feit dat geslacht en de interactievariabelen zo weinig toevoegen, en het geringe verschil in verklaarde variantie tussen de modellen, wordt Model 3 voor dit onderzoek als geprefereerd model gezien.

Om het uiteindelijke model op multicollineariteit te controleren is er gekeken naar de VIF-waarden. Met VIF-waarden variërend tussen 1.015 en 1.037, kan worden geconcludeerd dat er geen sprake was van significante samenhang tussen de onafhankelijke variabelen. De assumptie van multicollineariteit is niet geschonden.

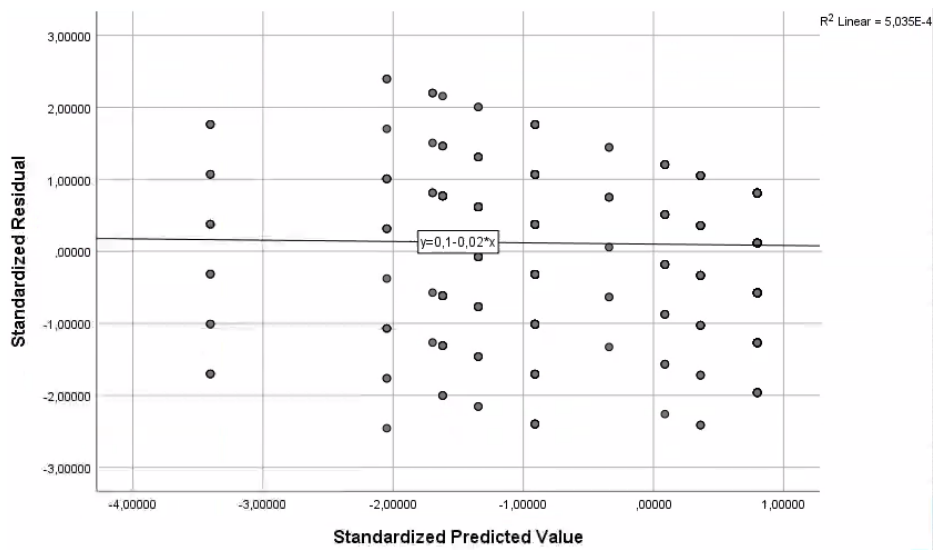
Om te toetsen of er is voldaan aan de assumptie van homoscedasticiteit, is een residual plot gemaakt. Er is in Figuur 5 een dalende trend zichtbaar die doet suggereren dat de residuen niet op volledig willekeurige wijze verspreid liggen rondom het gemiddelde. Het regressiemodel lijkt hoge cijfers op tevredenheid van het leven beter te kunnen voorspellen dan lage cijfers op deze variabele, waarmee wordt geconcludeerd dat er niet helemaal is voldaan aan de assumptie van homoscedasticiteit. Daarnaast lijken de residuen te zijn opgedeeld in twee delen, waarvan de waarden die onder -3 en boven -2 outliers zijn. Deze groep outliers heeft dezelfde kenmerken; allen zijn oudere kinderen die wonen in een pleeggezin of instelling. De resultaten van deze groep kinderen wijken mogelijk af van de resterende resultaten.

Tot slot is gecheckt of de regressieanalyse voldoet aan de assumptie van normaliteit. In Figuur 6 valt af te lezen dat de verdeling van de residuen geen rechte lijn gevormd. Hierdoor kan worden geconcludeerd dat er niet is voldaan aan de assumptie van normaliteit.

Om te kijken of de extreme waarden, de uitbijters ($n=88$), van invloed zijn op de waarden van het uiteindelijke model is het model ook zonder deze uitbijters getoetst. De p-waarden blijven onveranderd significant. Daarnaast hebben de regressiecoëfficiënten vergelijkbare orde van groottes gehouden, op die van de kinderen die bij vader (-.643) of in een pleeggezin of instelling wonen (-1.598) na. Het model zonder uitbijters verklaart 7% meer van de variantie dan het model inclusief de uitbijters.

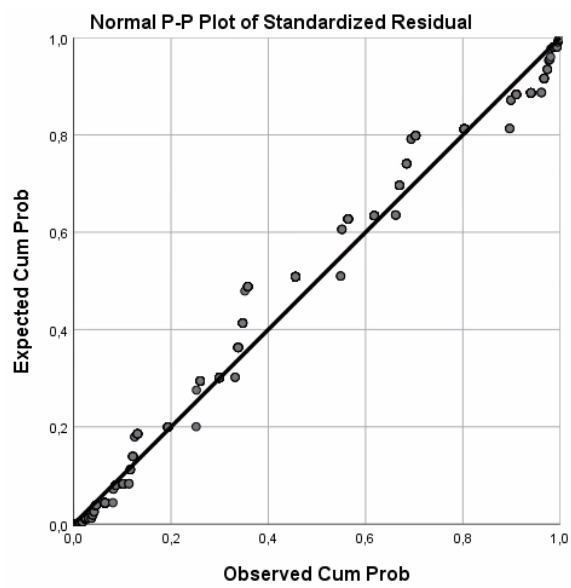
Figuur 5

Spreidingsdiagram voor de verdeling van de Gestandaardiseerde Residuen

Figuur 6

P-P Plot voor de Gestandaardiseerde Residuen

Discussie

Steeds meer ouders scheiden, waarmee de woonsituatie van steeds meer kinderen verandert. Het doel van dit onderzoek was om uitspraak te doen of het cijfer wat kinderen van 8 tot 18 jaar oud hun leven geven, voorspeld kan worden door de woonsituatie, leeftijd en geslacht van het kind. De verwachting was dat kinderen die met beide ouders thuis wonen tevredener over het leven zijn dan kinderen die niet meer met beide ouders thuis wonen. De resultaten van dit onderzoek laten zien dat de woonsituatie van kinderen van 8 tot en met 18 jaar oud een goede voorspeller is voor diens mate van tevredenheid over het leven. Kinderen die niet bij beide ouders thuis wonen, scoorden lager ten opzichte van de groep kinderen die bij beide ouders wonen. Het transactiemodel (1998) van Hetherington en collega's toonde al aan dat een verschuiving in de gezinssamenstelling stress veroorzaakt. Dit heeft een negatieve invloed op het welzijn van het kind. Ook leeftijd blijkt uit dit onderzoek een goede voorspeller te zijn voor de mate van tevredenheid. Oudere kinderen geven hun leven gemiddeld een lager cijfer dan jonge kinderen. Aangezien Van der Ploeg (2019) aangeeft dat leeftijd een rol speelt in de sociale ontwikkeling van het kind, werd deze uitkomst ook verwacht. Jongere kinderen zijn afhankelijker van interactie in het gezin dan oudere kinderen. Oudere kinderen hechten meer waarde aan relaties buiten het gezin. Echter, er is geen interactie-effect gevonden van leeftijd op de woonsituatie. De variabele geslacht geldt in dit onderzoek niet als goede voorspeller voor woonsituatie. Dit is tegenstrijdig met de literatuur. Anme et al. (2012) concludeerden in diens onderzoek dat de sociaal-emotionele ontwikkeling van meisjes sneller verloopt dan die van jongens. Er werd dan ook verwacht dat meisjes lager scoorden op tevredenheid dan jongens.

Sterke en zwakke punten

De resultaten van dit onderzoek zijn vergelijkbaar met reeds bestaand onderzoek. Hetherington et al. (1998), Sutherland, Altenhofen en Biringen (2012) en Shriner (2007) gaven al aan dat de stress die bij veranderende gezinssamenstellingen ontstaat, leidt tot minder sociaal-emotionele verbondenheid bij het kind. Ook verdere onderzoeken toonden al aan dat de woonsituatie invloed uitoefent op de tevredenheid van het kind (Joshi, et al., 1999; Berg, Kalmijn, & Leopold, 2018). Echter, vermeld dient te worden dat deze resultaten gemedieerd zijn door het aantal huisbewoners en de financiële en sociale status van de ouders. Dit onderzoek bezit daarnaast een grote steekproef ($n = 1636$). Met een bijbehorend significantieniveau van .05, bezit het onderzoek daarmee over een power van .80 met een kleine effectgrootte (Cohen, 1992).

Naast de sterke punten, kent dit onderzoek ook een aantal beperkingen. Allereerst kent dit onderzoek een mogelijk probleem met de externe validiteit, welke aangeeft in hoeverre de resultaten te generaliseren zijn naar een bredere populatie. Dit onderzoek beschikt over een selecte steekproef. Kinderen mochten zelf kiezen of ze de vragenlijst wilden invullen. Tevens hadden niet alle kinderen

gelijke kansen om de vragenlijst in te vullen; niet alle kinderen hebben de beschikking tot een computer, laptop of ander device. De beschrijvende resultaten lieten tevens zien dat de 87,7% van de kinderen het leven een 7 of hoger geeft. Mogelijk is het onderzoek toegankelijker om in te vullen voor kinderen die tevreden zijn, dan voor kinderen die minder tevreden zijn met hun leven. De eigenschappen van de kinderen in de steekproef kunnen verschillen met die van de kinderen in de populatie, waardoor er voorzichtigheid geboden is met uitspraken over de populatie (Maxwell & Delaney, 2004).

Om de relatie tussen het tevredenheidscijfer over het leven en de woonsituatie te onderzoeken, is gebruik gemaakt van een observationeel onderzoek. Het is daardoor nog onbekend waardoor kinderen die niet meer bij beide ouders samen wonen minder tevreden zijn over het leven dan kinderen die nog met beide ouders samen wonen. Hetherington en collega's (1998) geven als mogelijke verklaring de stress die en veranderende gezinssamenstelling teweeg brengt. Ook zou een oorzaak kunnen liggen in de veranderende gezinssamenstelling. Het onderzoek van Steinbach en Hank (2018) toont aan dat biologische broers en zussen meer interactie tonen en zich emotioneel meer verbonden voelen dan stiefbroers en -zussen. Sociale ondersteuning en verbondenheid gelden als voorspellers voor de tevredenheid van het kind (Mabille, Skoglund, Thornblad, & Holtan, 2021). Tevens raken stiefbroers en -zussen vaker in conflict met elkaar (Steinbach & Hank, 2018)

Ten derde liet een check op de residuen zien dat het uiteindelijke model beter in staat was om hogere tevredenheidsscores te verklaren dan lage tevredenheidsscores. Een mogelijk oorzaak hiervoor is de scheve frequentieverdeling van de tevredenheidscijfers; het aantal kinderen dat het leven een 7 of hoger geeft ($n=1435$, 87,7%) is veel groter dan het aantal kinderen dat het leven een 6 of lager geeft ($n=201$, 12,3%). Daarnaast zijn de verschillen tussen de voorspelde en verkregen tevredenheidscijfers niet normaal verdeeld. Dit heeft er mogelijk toe geleid dat, ondanks de grote aantallen, de p-waarden, t-waarden en de betrouwbaarheidsintervallen van het uiteindelijke model niet nauwkeurig geschat zijn (Agresti & Finlay, 2009).

Implicaties

Dit onderzoek toont aan dat woonsituatie van het kind waarschijnlijk in verband staat met de mate van tevredenheid. Er kan worden geconcludeerd dat de politiek aandacht moet besteden aan het verbeteren van de tevredenheid van kinderen die niet meer bij beide ouders wonen. Wanneer er niks verandert, zal de tevredenheid over het leven onder jongeren alleen maar afnemen, gezien de toename van het aantal ouders wat uit elkaar gaat (CBS, 2022). Dit onderzoek kan daarbij een rol spelen bij het verhelpen van de toenemende aantal jongeren met jeugdhulp CBS (2021).

Hoewel woonsituatie een voorspeller lijkt te zijn voor de mate van tevredenheid, is er nog altijd veel onduidelijk over deze relatie. Kinderen die niet meer bij beide ouders wonen zijn minder tevreden dan kinderen die wel bij beide ouders wonen, maar de reden waarom de kinderen niet bij beide ouders wonen is onbekend. Er zou onderzoek gedaan moeten worden naar op welke wijze een veranderende

woonsituatie leidt tot minder tevredenheid over het leven. Hiervoor zou een steekproef van kinderen uit alle woonsituaties kunnen worden geïnterviewd naar diens tevredenheid, om zodoende inzicht te krijgen in welke factoren er per woonsituatie van invloed zijn op de mate van tevredenheid. Tevens zou het interessant zijn om te kijken naar het effect van de woonsituatie van het kind als ze volwassen zijn. Met een veranderende woonsituatie verandert de gezinssamenstelling, wat effect heeft op de ouder-kind en broer-zus relaties (Steinbach & Hank, 2018; Shriner, 2007). Ouder-kind relaties en broer-zus relaties spelen gedurende het hele leven een rol, niet enkel tijdens de jeugd (Spitze & Trent, 2018). Hiervoor moet een longitudinaal onderzoek worden opgezet, waarbij kinderen van alle woonsituaties gedurende een lange periode worden gevolgd en ondervraagd naar de ervaringen omtrent diens woonsituaties.

Bibliografie

- Agresti, A., & Finlay, B. (2009). *Statistical Methodes for the Social Sciences*. Londen: Pearson Education.
- Altenhofen, S., Sutherland, K., & Biringen, Z. (2010). Families experiencing divorce: Age at onset of overnight stays, conflict, and emotional availability as predictors of child attachment. *Journal of Divorce & Remarriage*, 141-156.
- Anme, T., Shinohara, R., Sugisawa, Y., Watanabe, T., Tong, L., Tanaka, E., . . . Tokutake, K. (2012). Gender differences in children's social competence development from eighteen months to seven years old using the Interaction Rating Scale (IRS). *Psychology of gender differences*, 1-8.
- Bamford, C., & Lagattuta, K. H. (2012). Looking on the bright side: Children's knowlegde about the benefits of positive versus negative thinking. *Child Development*, 667-682.
- Berg, L. v., Kalmijn, M., & Leopold, T. (2018). Family Structure and Early Home Leaving: A Mediation Analysis. *Eur J Population*, 873-900.
- Berg, L. v., Kalmijn, M., & Leopold, T. (2018). Family Structure and Early Home Leaving: A Mediation Analysis. *European Journal of Population*, 873-900.
- Booth, A., Rustenbach, E., & McHale, S. (2008). Early Family Transitions and Depressive Symptom Changes From Adolescence to Early Adulthood. *Journal of Marriage and Family*, 3-14.
- Braver, S., & Griffin, W. (2000). Engaging fathers in the post-divorce family. *Marriage & Family Review*, 247-267.
- Burchinal, M., Peisner-Feinberg, E., Pianta, R., & Howes, C. (2002). Development of Academic Skills from Preschool Through Second Grade: Family and Classroom Predictors of Developmental Trajectories. *Journal of School Psychology*, 415-436.
- Cavanagh, S., Schiller, K., & Riegle-Crumb, C. (2006). Marital transitions, parenting, and schooling: Exploring the link between family-structure history and. *Sociology of Education*, 329-354.
- CBS. (2018). Jeugdhulp 2018. *Centraal Bureau voor de Statistiek*, 9.
- CBS. (2021, oktober 29). *Kerncijfers over jeugdzorg, 2015-2020*. Opgehaald van www.opendata.cbs.nl: 2021
- CBS. (2022). *scheiden*. Opgehaald van www.cbs.nl: <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/levensloop/scheiden>
- Cohen, J. (1977). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. New York: Routledge.

- Cohen, J. (1992). A Power Primer. *Psychological Bulletin*, 112-155.
- Deci, E., & Ryan, R. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum.
- Dorsselaer, S. v., Looze, M. d., Vermeulen-Smit, E., Roos, S. d., Verdurmen, J., Bogt, T. t., & Vollebergh, W. (2010). *Gezondheid, welzijn en opvoeding van jongeren in Nederland*. Utrecht: HBSC.
- Dunsmore, J., & Halberstadt, A. (1997). How does family emotional expressiveness affect children's schemas? In K. Barrett, *New Directions for Child and Adolescent Development* (pp. 45-68). San Francisco: Jossey-Bass.
- Fléche, S., Lekfuangfu, W. N., & Clark, A. (2019). The long-lasting effects of family and childhood on adult wellbeing: Evidence from British cohort data. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 2-40.
- Fomby, P., & Sennott, C. (2013). Family structure instability and mobility: The consequences for adolescents' problem behavior. *Social Science Research*, 186-201.
- Hair, J. (2010). *Multivariate Data Analysis*. Drexel: Pearson Education.
- Hakvoort, E., Bos, H., Balen, F. v., & Hermanns, J. (2011). Postdivorce relationships in families and children's psycho-social adjustment. *Journal of Divorce and Remarriage*, 125-146.
- Hawthorne, B., & Lennings, C. (2008). The marginalization of nonresident fathers: Their postdivorce roles. *Journal of Divorce & Remarriage*, 191–209.
- Hetherington, E., & Stanley-Hagan, M. (2002). *Parenting in divorced and remarried families*. Mahwah: Erlbaum.
- Hetherington, E., Bridges, M., & Insabella, G. (1998). What matters? What does not? Five perspectives on the association between marital transitions and children's adjustment. *American Psychologist*, 167-184.
- Hetherington, E., Bridges, M., & Insabella, G. (1998). What matters? What does not? Five perspectives on the association between marital transitions and children's adjustment. *American Psychologist*, 167-184.
- Joshi, H., Cooksey, E., Wiggins, R., McCulloch, A., Verropoulou, G., & Clarke, L. (1999). Diverse family living situations and child development: a multi-level analysis comparing longitudinal evidence from Britain and the United States. *International Journal of Law, Policy and the Family*, 292-314.

- Joshi, H., Paci, P., & Waldfogel, J. (1999). The wages of motherhood: better or worse? *Cambridge Journal of Economics*, 543-564.
- Kalverboer, M., & Zijlstra, A. (2006). *Het belang van het kind in Nederlands recht: Voorwaarden voor ontwikkeling vanuit een pedagogisch perspectief*. Amsterdam: SWP.
- Kinderombudsman, D. (2016). *Als je het ons vraagt*. Den Haag: De Kinderombudsman.
- Kinderombudsman, D. (2016). *Als je het ons vraagt. De Kinderombudsman op Kinderrechtentour*. Den Haag: De Kinderombudsman.
- Lazar, A., Guttman, J., & Abas, L. (2009). Parental Authority in Divorced Families. *Journal of Divorce & Remarriage*, 356-368.
- Looze, M. d., Dorsselaer, S. v., Roos, S. d., Verdurmen, J., Stevens, G., Gommans, R., . . . Vollebergh, W. (2014). *Gezondheid, welzijn en opvoeding van jongeren in Nederland*. Utrecht: HBSC.
- Mabille, G., Skoglund, J., Thornblad, R., & Holtan, A. (2021). Placement stability and satisfaction with foster home as predictors of life satisfaction for young adults raised in foster care. *Child & Family Social Work*, 267 - 277.
- Martini, V. R. (2011). Making the child understand: Socialization of emotion in urban India. *Journal of Family Psychology*, 847-856.
- Maxwell, & Delaney. (2004). *Designing Experiments and Analyzing Data: A Model Comparison Perspective*. New York: Routledge.
- Meehan, B., Hughes, J., & Cavell, T. (2003). Teacher-Student Relationships as Compensatory Resources for Aggressive Children. *Child Development*, 1145-57.
- Michalos, A. (1983). Satisfaction and happiness in rural northern resource community. *Social Indicators Research*, 225-252.
- Ploeg, J. v. (2019). *De sociale ontwikkeling van het schoolkind*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Raley, R., & Sweeney, M. (2020). Divorce, repartnering, and stepfamilies: A decade in review. *Journal of Marriage and Family*, 81-99.
- Sakiz, G., Pape, S., & Woolfolk-Hoy, A. (2012). "Does Perceived Teacher Affective Support Matter for Middle School Students in Mathematics Classrooms?" *Journal of School Psychology*, 235-255.
- Sayfan, L., & Lagattuta, K. (2009). Scaring the monster away: What children know about managing fears of real and imaginary creatures. *Child Development*, 1756-1774.

- Shriner, J. (2007). Shared parental responsibility before and after divorce. *The Ohio State University Extension*.
- Siegler, R. (2017). *How Children Develop*. New York: Worth Publishers.
- Sklad, M., Diekstra, R., Ritter, M. d., Ben, J., & Gravesteyn, C. (2012). Effectiveness of school-based universal social, emotional, and behavioral programs: Do they enhance students' development in the area of skill, behavior, and adjustment? *Psychology in the Schools*, 892-909.
- Spitze, G., & Trent, K. (2018). Changes in individual sibling relationships in response to life events. *American Psychological Association*, 503-526.
- Steinbach, A., & Hank, K. (2018). Full-, Half-, and StepSibling Relations in Young and Middle Adulthood. *Journal of Family Issues*, 2639-2658.
- Stocker, C., Richmond, M., Rhoades, G., & Kiang, L. (2007). Family emotional processes and adolescents' adjustment. *Social Development*, 310-325.
- Stoll, B., Arnaut, G., Fromme, D., & Felker-Thayer, J. (2005). Adolescents in stepfamilies: A qualitative analysis. *Journal of Divorce & Remarriage*, 177-189.
- Sutherland, K., Altenhofen, S., & Biringen, Z. (2012). Emotional availability during mother-child interactions in divorcing and intact married families. *Journal of Divorce and Remarriage*, 126-141.
- Tordön, R., Sydsjö, G., Bladh, M., Svanström, J., & Svedin, C. (2021). Experienced support from family, school and friends among students in out-of-home care in a school-based community survey. *Child & Family Social Work*, 191-202.
- Widen, S., & Russell, J. (2013). Children's recognition of disgust in others. *Psychological Bulletin*, 271-299.
- Zijlstra, A., Post, W., Jong, A. d., Hopman, M., & Kalverboer, M. (2022). The Best Interest of the Child-Self Report (BIC-S): Psychometric properties of the adapted version BIC-S used as a monitoring's-instrument measuring the quality of the living environment of children from a child's rights perspective.